

(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

मुंबई उच्च न्यायालय

फौजदारी अपील अधिकारिता

अटकपूर्व जामीन अर्ज क्र. ७३९/२०२५

रमेश हनमंत सवालटोट

....अर्जदार

...विरुद्ध...

महाराष्ट्र राज्य

.... उत्तरवादी

अर्जदारासाठी श्री. प्रियाल जी. सारडा सह कु. सिमा दिघे, श्री. शुभम साने, श्री. राजेश रंगलानी.

राज्यासाठी रुतूजा ए. आंबेकर, ए. पी. पी.

श्री. एस. डी. गिरमकर, पी. एच. सी. उपस्थित.

न्यायमंच : न्यायमूर्ती राजेश एस. पाटील.

दिनांक : १८ मार्च, २०२५

आदेश :-

भारतीय न्याय संहिता, २०२३ च्या कलम १७८, १८०, १८१, ३ (५) अंतर्गत दंडनीय गुन्ह्यांसाठी टेम्प्लोरी पोलीस स्टेशन, सोलापूर येथे दि. १८ ऑगस्ट, २०२४ रोजी नोंदवलेल्या गुन्हा क्रमांक ५००/२०२४ च्या संदर्भात भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता,

2023 च्या कलम 482 अंतर्गत अटकपूर्व जामिनासाठी हा अर्ज दाखल करण्यात आला आहे.

2. प्रस्तुत अर्जदार हा आरोपी क्र. 5 आहे. एकूण सात आरोपी आहेत. पाच आरोपींना अटक करण्यात आली असून ते तुरुंगात आहेत. आणखी एक आरोपी फरार आहे. प्रस्तुत अर्जदाराने बार्शी येथील सत्र न्यायाधीशांसमोर दाखल केलेला अटकपूर्व जामीन अर्ज दि. 14 फेब्रुवारी 2025 रोजीच्या आदेशाद्वारे फेटाळण्यात आला आहे. त्यामुळे प्रस्तुत अटकपूर्व जामीन अर्ज दाखल करण्यात आला आहे.

3. एफ. आय. आर. सोबत जोडलेल्या तक्रारीत सध्याच्या अर्जदाराच्या विरोधात विशिष्ट आरोप करण्यात आले आहेत की त्याने बनावट चलन तयार करण्याच्या कृत्यात भाग घेतला आहे. पोलिसांनी यापूर्वीच रु. 65 लाखांची रक्कम जप्त केली आहे. बनावट नोटा छापण्यासाठी वापरलेले यंत्र सध्याच्या अर्जदाराच्या मालकीचे असल्याचा आरोप करण्यात आला आहे. ज्याच्या आधारे एफआयआर दाखल करण्यात आला आहे.

4. अर्जदाराच्या वतीने असे सादर केले जाते की अर्जदाराची सध्याच्या गुन्ह्यात कोणतीही भूमिका नाही आणि त्याला केवळ संशयाच्या आधारावर अडकवले गेले आहे. तपास पूर्ण झाला आहे. त्यामुळे सध्याच्या अर्जदाराची कोठडीतील चौकशी आवश्यक नाही.

5. विद्वान ए. पी. पी. सादर करतात की सहआरोपीने बनावट नोटा छापण्याचे यंत्र प्राप्त करणारा व्यक्ती म्हणून सध्याच्या अर्जदाराचे नाव उघड केले आहे. सध्याचा अर्जदार आरोपी हिरामणी याच्या सतत संपर्कात असल्याचे सी. डी. आर. मध्येही आढळून आले आहे. विद्यमान अर्जदाराने केलेला गुन्हा हा देशाविरुद्धचा गुन्हा आहे. हा एक गंभीर गुन्हा आहे आणि सध्याच्या अर्जदाराचा ताबा आवश्यक असेल.
6. मी दोन्ही बाजूंचे विद्वान वकील यांचा युक्तिवाद ऐकला आहेत आणि माझ्यासमोर सादर केलेल्या कागदपत्रांचे अवलोकन केले आहे.
7. भारतीय न्याय संहिता, 2023 च्या कलम 178 (जन्मठेपेची शिक्षा), कलम 180 (7 वर्षांपर्यंतच्या मुदतीची शिक्षा), कलम 181 (जन्मठेपेची शिक्षा) अंतर्गत गुन्हे एफ. आय. आर. मध्ये नोंदविले. बनावट चलनामुळे देशाचे मोठे आर्थिक नुकसान होते. अशा पैशाचा वापर गुन्हेगारी जाळे आणि दहशतवादी कारवायांना वित्तपुरवठा करण्यासाठी केला जातो.
8. सध्याच्या गुन्ह्यात सात आरोपी आहेत. पाच आरोपी आधीच तुरुंगात आहेत. आरोपींपैकी एक फरार आहे आणि सध्याच्या अर्जदाराने अटकपूर्व जामीन अर्ज दाखल केला आहे.

9. पोलिसांना मिळालेल्या गुप्त माहितीवरून पोलिसांनी नेक्सन कारचा मागोवा घेतला आहे. पोलिसांनी गाडी अडवली तेव्हा त्यांना आढळले की चालकाच्या ताब्यात स्पष्टीकरण न दिलेली रोख रक्कम होती. त्यानंतर पोलिसांनी सहआरोपीच्या घरावर छापा टाकला, ज्यात 'अल्ट्रा व्हायलेट मशीन' सापडले. बनावट रोख रक्कम सापडली. घरात अटक केलेल्या सहआरोपीने सध्याच्या अर्जदाराचे नाव सांगितले ज्या व्यक्तीच्या मालकीची 'अल्ट्रा व्हायलेट मशीन' आहे.

10. तपास अजूनही सुरू आहे आणि तपासानंतर पोलिसांना सध्याच्या गुन्ह्यात गुंतलेली रक्कम नमूद केलेल्या रकमेपेक्षा खूप जास्त सापडण्याची शक्यता आहे.

11. गुन्ह्याचे गांभीर्य लक्षात घेता, तपास पूर्ण करण्यासाठी चौकशीसाठी अर्जदाराची प्रत्यक्ष उपस्थिती आवश्यक आहे. शिवाय, अर्जदाराला अटकपूर्व जामीन मंजूर झाल्यास साक्षीदारांवर दबाव आणण्याची आणि धमकावण्याची आणि पुराव्यांशी छेडछाड करण्याची शक्यता खूप जास्त असते.

12. सुमिथा प्रदीप विरुद्ध अरुण कुमार सी. के. आणि आणखी एक¹ या प्रकरणातील

12 व्या परिच्छेदात सर्वोच्च न्यायालय यांनी असे म्हटले आहे :-

"अनेक अटकपूर्व जामिनाच्या प्रकरणांमध्ये, कोठडीतील चौकशीची आवश्यकता नाही आणि त्यामुळे अटकपूर्व जामीन मंजूर केला जाऊ शकतो असा एक सामान्य युक्तिवाद केला जात असल्याचे आमच्या लक्षात आले आहे. फिर्यादी पक्षाने कोठडीतील चौकशीसाठी कोणताही खटला दाखल

केला नाही, तर अटकपूर्व जामीन मंजूर करण्यासाठी केवळ हाच एक चांगला आधार असेल, असा एक गंभीर गैरसमज कायद्यात असल्याचे दिसते. अटकपूर्व जामिनासाठीच्या अर्जाचा निर्णय घेताना इतर कारणांसह विचारल्या जाणाऱ्या संबंधित पैलूपैकी कोठडीतील चौकशी हा एक पैलू असू शकतो. अशी अनेक प्रकरणे असू शकतात ज्यात आरोपीची कोठडीतील चौकशी आवश्यक नसेल, परंतु याचा अर्थ असा नाही की आरोपीविरुद्धच्या प्रथमदर्शनी प्रकरणाकडे दुर्लक्ष केले जावे किंवा त्याकडे दुर्लक्ष केले जावे आणि त्याला अटकपूर्व जामीन दिला जावा. अटकपूर्व जामिनाच्या याचिकेवर सुनावणी करणाऱ्या न्यायालयाने पहिली आणि सर्वात महत्त्वाची गोष्ट जी विचारात घेतली पाहिजे ती म्हणजे आरोपीविरुद्ध दाखल केलेला प्रथमदर्शनी खटला. त्यानंतर, शिक्षेच्या तीव्रतेसह गुन्ह्याचे स्वरूप तपासले पाहिजे. अटकपूर्व जामीन नाकारण्यासाठी कोठडीतील चौकशी हे एक कारण असू शकते. तथापि, कोठडीतील चौकशी आवश्यक नसली किंवा आवश्यक नसली तरीही, स्वतःहून अटकपूर्व जामीन मंजूर करण्यासाठी आधार असू शकत नाही.

(भर दिला जातो)

13. सर्वोच्च न्यायालयाने सी. बी. आय. विरुद्ध अनिल शर्मा² या प्रकरणात, परिच्छेद 4 मध्ये असेच मत मांडले आहे, जे खालीलप्रमाणे आहे :-

"4. संहितेच्या कलम ४३८ अंतर्गत अनुकूल आदेश मिळालेल्या संशयिताची चौकशी करण्यापेक्षा कोठडीतील चौकशी ही गुणात्मकदृष्ट्या अधिक उत्तेजन देणारी असते, या सीबीआयच्या या विधानात आम्हाला बळकटी आढळते. अशा परिस्थितीत, संशयित व्यक्तीची प्रभावी चौकशी अनेक उपयुक्त माहिती आणि लपवून ठेवलेली सामग्री शोधण्यात प्रचंड फायदेशीर ठरते. जर संशयित व्यक्तीला हे माहित असेल की चौकशीच्या वेळी त्याला अटकपूर्व जामिनाद्वारे चांगले संरक्षण आणि सुरक्षितता आहे तर अशा चौकशीत यश मिळू शकत नाही. बऱ्याचदा अशा स्थितीत चौकशी करणे केवळ एक विधी बनते. कोठडीतील चौकशी ही व्यक्तीला थर्ड डिग्री पद्धतींनी बळी पडण्याचा धोका निर्माण करते हा युक्तिवाद मान्य करण्याची गरज नाही, कारण असा युक्तिवाद सर्व गुन्हेगारी प्रकरणांमध्ये सर्व आरोपी करू शकतात. न्यायालयाने असे गृहीत धरले पाहिजे की जबाबदार पोलिस

अधिकारी स्वतःला जबाबदार पद्धतीने वागतील आणि ज्यांना शोधण्याचे काम सोपवले आहे ते स्वतःला गुन्हेगार म्हणून वागवणार नाहीत. "

(भर दिला जातो)

14. एफ. आय. आर. मधील आरोपांच्या संदर्भाने, अभिलेखातील कागदपत्रे आणि वरील निकालांमध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने घालून दिलेल्या कायद्याचा विचार करता, माझ्या मते, विद्यमान अर्जदाराला संरक्षण देण्यासाठी कोणताही खटला तयार होत नाही. अटकपूर्व जामीन अर्ज फेटाळल्या जातो.

[न्यायमूर्ती राजेश एस. पाटील.]

---XX---

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरीता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबाजवणीकरीता वैध मानला जाईल."

.....